

интерпретации учебному материалу; второй уровень – исследовательско-творческий, предусматривал разработку плана собственного проекта по определенной теме. Изучение сформированности мотивационного компонента готовности происходило благодаря использованию «Карты мотивационных выборов». Представлены результаты статистического анализа за коэффициентом Пирсона.

Ключевые слова: развитие речи дошкольников, подготовка воспитателей, информационно-коммуникативные технологии.

Iryna Mardarova, Veronika Baranova. Future Preschool teacher's education to using ICT in development of children's language

The article deals with essence "speaking", "information and communication technologies".

A number of conditions for using information and communication technologies in working with children in preschool educational institutions are analyzed in it. It's substantiated that the most important condition that provides predict efficiency of using ICT in development of children's language is their attitude and readiness to realization this process. The process of future preschool teacher's education to using ICT (software Microsoft Office (PowerPoint, Publisher), Scratch, Windows Movie Maker, Opera, Microsoft Edge), making online didactic materials for development of children's speech is described in the article.

The implementation of individual research tasks is described: the development of presentations, computer games, workbooks, educational videos on the educational line "Child's Speech" ("Sound and syllable word analysis", "Vowels, consonants, hard, soft sounds", "Speech etiquette (greeting, request, apology, gratitude, compliment)", "Forms of appeal to adults and children", "Favorite fairy tale", "Puppet theater", etc. It has been proven that the development of students' readiness is facilitated by such organizational forms and methods as: group disputes, discussions, "mind map" technology, problem solving, role-playing and theatrical games.

The diagnostics of future educators' training for the development of preschoolers' speech of by means of information and communication technologies is described. Studying of the formation of the cognitive component of readiness occurred due to the adapted test task of V. Molodtsev, the students' questioning about using information and communication technologies in classes for the development of the speech of older preschoolers.

Analysis of the products of students' activities was carried out for verifying students' necessary knowledge about the forms and methods of using information and communication technologies to develop the preschoolers' language. Students made the tasks divided according to two levels of complexity: the first level, the reproductive level, which provided for the reproduction of learned information and the provision of their own interpretation of educational material; the second level, the research and creative level, envisaged the development of a plan of their own project on a specific topic. Studying formation of the motivational component of readiness was by using "Motivational Choice Card". The results of statistical analysis for the Pearson coefficient are presented in the article.

Key words: development of children's speech, preschool teacher's education, information and communication technologies.

УДК 378

Валентина МІШЕДЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка, м. Глухів, Україна
e-mail: v.mishedchenko@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті розглядається проблема формування музично-естетичної культури учнів початкової школи засобами музичного фольклору. Виховання різнобічно та гармонійно розвинутої особистості школяра є одним із найважливіших завдань на сучасному етапі розвитку суспільства, в якому збагачення духовного світу людини передбачає як накопичення знань, так і формування творчого потенціалу та внутрішньої культури особистості. Тому відродження народної пісенної культури набуває великого значення у справі виховання учнів початкової школи. Саме з малечку в дитячу душу повинно увійти слово народної пісні, яка зможе запалити в ній іскорки добра й справедливості.

Ключові слова: культура, музично-естетична культура, фольклор, народна пісня, учні початкової школи, учитель музики.

Музична культура людини є органічною частиною духовної культури народу, до якого вона належить або серед якого вона живе. У сучасних програмах реалізована концепція музичного ви-

ховання школярів на основі української національної культури. В узагальненому вигляді вона полягає у визнанні провідної ролі музичного фольклору в музично-естетичному вихованні дітей;

у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її життєвих зв'язків з духовним, матеріальним та практичним світом людини; в розгляді українського музичного фольклору в діалектичній єдності з фольклором інших народів; у розкритті естетичного змісту народної музики на основі осягнення школярами суті й особливостей музичного мистецтва.

Узагальнення щодо використання фольклорних творів у вихованні молоді зроблено у працях філософів та істориків – М. Аркаса, М. Грушевського, а М. Костомарова, І. Огієнка, О. Субтельного та ін. Вони наголошували на тому, що джерела народної мудрості дають матеріал для творчого самовиявлення, навчання й виховання, а безпосереднє прилучення до фольклору активізує можливості особистості у здобутті знань, збагачує емоції, почуття тощо.

Наукові праці К. Абишева, А. Анаркулової, О. Апраксіної, В. Бабія, А. Владимирової, Р. Дзвінкої, Ю. Мандрика, Н. Сивачук, В. Стрельчук, В. Шацької та ін. говорять про те, що системою музично-естетичного виховання й розвитку творчих здібностей школярів є народна музична творчість.

Як зазначено в «Концепції національного виховання», визначальним є принцип народності виховання, що зумовлює потребу у формуванні національної свідомості та любові до рідної землі й свого народу.

Необхідність підвищення ефективності подальшого впровадження у практику роботи початкової ланки освіти народно-пісенної творчості пояснюється потребою удосконалення навчально-виховного процесу в умовах реалізації концепції національної загальноосвітньої школи України та концепції національної системи виховання.

Сучасні педагоги Н. Костюк, Л. Корній, І. Ляшенко, Т. Мартинюк, В. Шульгіна та інші у своїх дослідженнях подають естетико-соціологічні та музикознавчі узагальнення, розкривають художні цінності української народної музики.

Немає жодного вчителя-практика або вченого-педагога, який заперечував би значення й роль народної музики в естетичному розвитку особистості та не намагався б усіма силами донести її скарби до дитячого серця. Однак і сьогодні лишається багато невизначених аспектів проблеми музично-естетичного розвитку особистості в контексті національної культури.

У працях сучасних учених (А. Арнольдів, Ю. Афанасьєв, Е. Бадлер, О. Боголюбов, В. Давидович, Д. Джола, А. Жданов, В. Зінченко, М. Злобін, І. Зязюн, М. Каган, М. Кисельов, О. Толстих та ін.) означені численні підходи до визначення сутності поняття «культура». Ряд дослідників розглядають культуру як кінцевий продукт діяльності лю-

дей; інші – як сукупність особистісних якостей людини; треті в це поняття вкладають діяльність у якій людина має можливість виявити й розкрити свою внутрішню сутність, виразити її в усій цілісності й універсальності тощо.

Визначаючи поняття культури, В. Семенов вказує на те, що з філософської точки зору культура є «особливим діяльним способом освоєння людиною світу, включаючи як увесь зовнішній світ, природу й суспільство, так і внутрішній світ, саму людину в розумінні її формування і розвитку» [9, 17].

Одна з особливостей поняття культури полягає в тому, що саме вона характеризує людину, діяльність людей, в процесі якої розкриваються закони суспільного життя. «Культура, – писав М. Ковальзон, – це специфічно суспільний спосіб життєдіяльності людини. Щоб жити в історично визначеному історично визначеному суспільстві і діяти в певній сфері суспільного життя, людина повинна оволодіти наявними умовами суспільного життя і діяльності. Міра оволодіння цими умовами і характеризує рівень людини – її культуру» [5, 10].

Однією з найважливіших сторін багатівкового розвитку культури є народна музична творчість, яка включає спадщину багатьох поколінь, вивірених художній досвід, невідомих народних співців, майстрів-інструменталістів. У фольклорному багатстві народу відобразилися біль і радість минулого, мрії про щасливе життя, уявлення про добро і зло, віру та чесність [8, 5].

Фольклор – це художнє відображення дійсності у словесних, музично-хореографічних, драматичних формах колективної народної творчості, пов'язаної з життям і побутом, світобаченням суспільства. У фольклорі відображається національна психологія, досвід, національна свідомість народу, його історія, філософія, мораль, естетичний та етичний ідеали народу. Вивчення народної творчості – це шлях до пізнання минулого, сучасного й майбутнього нашого народу [10, 9].

Педагогічна практика давно цікавилась питаннями впливу народної творчості на виховання дітей. К. Ушинський високо оцінював педагогічне значення українського фольклору. «Яким невечірнім матеріалом, – писав він у «Педагогічних замітках про Швейцарію», – є народна творчість для розвитку, найвитонченішого розвитку найбагатродніших і найважливіших почуттів у серці молодого покоління!» [8, 25].

Значне місце в скарбниці народної творчості належить музичному фольклору, що знайшов своє найбільш повне вираження в пісні.

Пісня – найпростіша й найпоширеніша форма вокальної музики. У ній поетичний образ

поєднується з музичним. Характерними рисами пісні є наявність у ній закінченої, самостійної, наспівної мелодії, простої структури й відповідності музики загальному змісту тексту без його деталізації [4, 113].

Народна пісня – це душа народу, його історія. Пісенна творчість українського народу складалась і збагачувалась протягом століть, тому її розглядають як справжній золотий фонд української музичної культури. Народна пісня – це мова народу, його історія, національне багатство й культура. Вона супроводжувала людину протягом усього її життя, допомагала у праці й прикрашала побут.

Формування музично-естетичної культури учнів початкової школи засобами пісенного фольклору розглядається у філософській і педагогічній літературі як цілеспрямований процес пізнання цінностей народного мистецтва та виявлення здатності до їх творчого освоєння. Ця якість особистості свідчить про рівень її естетичного розвитку й виявляється в різних видах діяльності в галузі конкретного виду мистецтва.

Для виховання естетичного ставлення до української народної музики у дітей треба передбачити рівень їхнього загально-естетичного розвитку, виявити естетичні потреби й інтереси, притаманні школярам даного віку. «У житті людини є оптимальні періоди, коли вона може з найкращим результатом оволодіти певним обсягом знань, засвоювати вміння й навички, розкривати свої здібності» [11, 94]. Виявлення подібних «оптимальних періодів» потрібне в будь-якому педагогічному процесі, і особливо у вихованні естетичного ставлення молодших школярів до української народної музики [12, 54].

Через українську народну музику учні початкових класів збагачують свій емоційний досвід (почуття, вміння їх переживати), прилучаються до музичної спадщини рідного народу. Естетичне ставлення до української народної музики сприяє вияву в учнів нахилів та здібностей, розвитку творчого ставлення до дійсності. Це дозволяє дитині легше входити в новий для неї світ, знайти й виявити себе в ньому [6, 45].

Важливо не упустити сенситивний період – молодший шкільний вік, коли діти особливо сприйнятливі до педагогічного впливу. Їхній художній смак розвинений ще недостатньо, він тільки формується. І якщо з раннього віку дитина слухає й виконує народні пісні, слух поступово засвоює їх мелодичні й ритмічні особливості, вони запам'ятовуються, стають звичними, близькими [7, 122].

Любов до народної музики, пісні – духовне начало людського життя, адже кожна дитина генетично несе в собі зачатки тієї музичної свідомо-

сті, на якій у далекому минулому зросла могутня стихія музичного фольклору. Підкреслюючи значення фольклору в становленні особистості, В. Сухомлинський писав: «Мелодія і слово рідної пісні – це могутня виховна сила, яка розкриває перед дитиною народні ідеали і надії» [8, 9].

Народна пісня – одне з важливих джерел виховання дітей. Тому відродження народної пісенної культури набуває великого значення у справі виховання учнів початкової школи. Саме з малечку в дитячу душу повинно увійти слово народної пісні, яка зможе запалити в ній іскорки добра й справедливості. Український композитор і педагог М. Леонтович надавав першорядного значення народній пісні як найдемократичнішому жанрові, близькому й зрозумілому дітям.

Автори програми з музики для загальноосвітніх шкіл 1–4 клас (О. Ростовський, О. Марченко, Л. Хлебникова, З. Бервецький) зазначають, що музична культура людини є органічною частиною культури народу, до якого вона належить або серед якого живе. У програмах реалізовано концепцію музичного виховання школярів на основі української національної культури. Вона полягає у визнанні провідної ролі музичного фольклору в музично-естетичному вихованні дітей; у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її життєвих зв'язків з духовним, матеріальним та практичним світом людини; у розкритті естетичного змісту народної музики на основі осягнення школярами суті й особливостей музичного мистецтва [3].

В основу програми з музики для учнів початкових класів покладено дитячий фольклор, який охоплює словесну творчість дорослих для дітей (колискові пісні, забавлянки, пестушки та ін.), творчість дорослих, яка з часом перейшла до дитячого репертуару (ігрові пісні) й безпосередньо дитячу творчість (скоромовки, лічилки).

Отже, насичення шкільних програм фольклором сприяє наближенню учнів до сформованих протягом віків уявлень про сутність людини, про красу й гармонію навколишнього світу. Усі уроки повинні бути пройняті думкою, що музична творчість українського народу – невянуча окраса його духовної культури.

Спілкування з українською народною піснею в початкових класах створює для школярів усі умови для якнайповнішого прояву особистих здібностей, естетичного виховання, сприяє відродженню й піднесенню народної пісенної культури.

Молодший шкільний вік є важливим періодом для засвоєння культури свого народу, накопичення знань, формування ціннісних орієнтацій людини у певному середовищі. За висновком Б. Неменського, національне є тим початком

шляху, з якого дитина має вирушати у великий світ мистецтва, світової художньої культури [1]. Саме в дитинстві закладаються підвалини широкого мистецького кругозору, високого смаку, любові до народної творчості та співу. Необхідно створити всі умови, щоб прилучити дітей до народної пісні, яка випробувана віками й сприяє збагаченню уявлень про естетичні й моральні ідеали, нерозривно пов'язані з навколишнім світом.

У шкільній програмі з музики народній пісні відводиться значне місце. Головне завдання вчителя – допомогти дитині усвідомити музично-поетичну гармонію народної пісні.

Велику художню цінність становлять твори календарно-обрядової тематики, які пов'язані з образами природи, її явищами й календарними датами. Вивчення на уроках обрядових пісень дає змогу познайомити дітей з календарними піснями – зимовими, весняними та літньо-осінніми. До числа творів, які вивчались, входили: колядки, щедрівки, веснянки, купальські й жнивварські пісні: «Вийди, вийди, сонечко», «Подоляночка», «Ми кривого танцю йдемо», «Вийди, вийди, Іванку», «Щедрівочка щедрувала», «Коляд, коляд, колядниця», «Вийшли в поле косарі», «Кругом, женчики, кругом», «А вже весна» та інші.

Ознайомлюючи учнів з народним календарем, учитель знайомить їх з ігровим фольклором: це – колядки, щедрівки, пісні про святого Миколая, веснянки, гаївки, зажинкові, жнивварські, обжинкові пісні, дитячі лічилки, українські народні пісні з елементами гри. Використання ігрової діяльності спрямовано на роботу уяви школяра, який відтворює образи естетичного змісту в конкретній обстановці. Завдяки іграм-пісням діти набувають певного соціального досвіду, задовольняючи потребу в активному сприйнятті та спілкуванні.

Оспівування у народних піснях національних символів України (калина, верба, тополя, барвінок та ін.) впливає на виховання патріотичних почуттів школярів, на розвиток їхнього ставлення до природи, рослинного й тваринного світу. Прикладом можуть бути: «Зацвіла в долині», «Вербовая дощечка», «Калинова пісня», «Ой єсть в лісі калина», «Калинова сопілка», «Ой вербо, вербо» та інші.

Ознайомлення учнів початкової школи із давніми календарними обрядами має велике значення у вихованні духовної культури. У них відображено найкращі риси українського народу: працьовитість, шанобливе ставлення людей одне до одного. Фольклорні образи, ідеї, символи відіграють велику роль у пробудженні й розвитку національної свідомості.

Особливе місце відводиться колисковим пісням. Їх розучування вводить дітей у світ глибоких

материнських почуттів, сюжети прості й зрозумілі. Вони першими вчать дитину розуміти смисл слів як певного об'єднання звуків. Завдяки колисковим пісням доброта, душевний світ матері й краса її мови передаються дитині. Дитина, яка не слухає в ранньому віці колискових пісень, втрачає в своєму емоційному, розумовому й моральному розвитку [2].

Учні четвертого класу ознайомлюються з такими новими жанрами української пісні, як історичні пісні й думи, жартівливі пісні та коломийки («Ой попід гай зелененький», «Гей, там на горі Січ іде», «Маруся Богуславка», «Іван Богун» та інші).

Перед слуханням і вивченням народної пісні вчитель повинен провести цікаву, коротку, емоційну розповідь про народну пісню, історію її виникнення з урахуванням особливостей розвитку школярів. Бесіда слугує ефективною формою, яка пробуджує в дітей інтерес до пісенного фольклору, сприяє глибокому осмисленню й сприйняттю змісту, особливостей і художньої значущості творів народно-пісенної творчості. Використовуючи в своїй роботі розповідь-бесіду, вчитель повинен підкреслити значення фольклору у формуванні співочої культури, бо народна пісня відображає життя людини, розвиває її духовну культуру, в ній музичний ритм підпорядкований ритмомелодії словесного тексту.

Звертаємо увагу дітей і на багатство характерних для багатьох народних пісень поетичних паралелізмів («Та продай, бабусю, бичка», «Вербовая дощечка», «Вгору, сонінко», «Соловечку, сватку, сватку», «А ми просо сіяли», «Зайчику, зайчику», «Ягілочка»); метафор («Вийди, вийди сонечко», «Ой на горі жито», «Ой вербо, вербо», «Ой ходить сон», «Вийди, вийди, Іванку»); образів («Ой сивая та і зозуленька», «Грицю, Грицю, до роботи», «Дівка Явдошка») і символів («Ой минула вже зима», «Гей там на горі січ іде», «Се наша хата»). Наприклад: у пісні «Вгору, сонінко» звучать такі поетичні паралелізми: *дивувалися ліси, де ся поділи вівси. Женчики позжинали залізними серпами. Залізними серпами, біленькими руками;* у пісні «Зайчику, зайчику» – поетичні паралелізми: *зайчику, зайчику, мій братчику! Не скачи, не скачи по городчику.* У пісні «Ой ходить сон» підкреслюємо метафори – *ой ходить сон коло вікон; питається сон дрімоти.* У пісні «Ой минула вже зима» – прилетіли журавлі – це символ весни; у пісні «Се наша хата» – *Трійця, Спаситель і Божа Мати* – релігійні символи; у пісні «Ой єсть в лісі калина» – *калина* – символ України.

Необхідно націлювати увагу учнів також на морально-естетичний зміст тексту й музики, на почуттєве, емоційно-моральне ставлення людини

до дійсності. Треба наголосити, що слова й музика доповнюють одне одного, створюючи єдиний художній образ і передаючи певний настрій.

Предметом уваги має стати не стільки сам музичний твір, скільки настрої, почуття, роздуми дітей, викликані його сприйняттям. Учителю повинен вдивлятися в очі школярів, намагаючись зрозуміти їхній настрій, думки, емоції й почуття. Одні школярі емоційно сприймають музику, вираз їхнього обличчя змінюється, інші – супроводжують музику рухами, наспівуючи мелодію. На уроках музики можна використати практичні методи роботи, запропонувавши школярам зобразити на малюнку сюжети, на які надихнула їх прослухана мелодія.

На музично-естетичний розвиток учнів матиме значний вплив їхня участь у позакласній діяльності, яку буде організовувати вчитель музики, де для фольклору більш широкий простір: заняття в музичних гуртках, організоване відвідування музичних концертів із наступним їх обговоренням, участь у шкільних святах народної пісні, робота ансамблів з вивчення українського фольклору. Єдність принципів самодіяльності й організованості забезпечує досить високу ефективність цих форм залучення учнів до народної пісні, фольклору. Методика позакласної роботи, спрямованої на залучення дітей до вивчення народнопісенної творчості, має ґрунтуватися на організаційно-педагогічних вимогах, розумінні педагогами й батьками необхідності ознайомлення школярів із творами українського фольклору, участі учителів у практичній роботі з ознайомлення учнів із пісенною творчістю їхнього регіону. Велику роль у цьому відіграє сам учитель музики, його творчий підхід до вирішення проблеми. Він повинен бути готовим не тільки до аналізу народної музики, а й до підбору оптимальних варіантів дидактичного матеріалу не лише для шкільних уроків, а й для виховних заходів.

Нами було розроблено програму роботи музичного лекторію в школі, який охоплював різні форми організації музично-естетичного виховання учнів засобами української народної музики, які сприяли розширенню й збагаченню знань школярів. Основними формами цієї роботи були: тематичні заняття, музичні лекції, бесіди, свята української народної пісні.

До програми музичного лекторію входили такі теми: «Українська народнопісенна творчість», «Пісня – душа народу», «Пісні річного календарного циклу», «Колискова – пісня матері», «Українські народні думи та історичні пісні», «Життєва правда в ліричних піснях українського народу», «Українські композитори – співці народної музики», «А вже весна, а вже красна», «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине».

Універсальною формою музично-естетичного виховання школярів на заняттях музичного лекторію була бесіда-концерт. Така форма дає можливість учителю вибирати для ознайомлення жанри народнопісенної творчості з урахуванням особливостей розвитку школярів і рівня їхніх знань про український фольклор.

Проведення тематичних занять лекторію як музично-естетичної форми прилучення школярів до пісенної творчості сприяє вихованню в них інтересу й любові до народної музики, наближенню до сформованих протягом віків уявлень про духовність людини, її красу, гармонію навколишнього світу, допомагає учням проникнути в глибини музичного фольклору. Народна музика має увійти в музичну свідомість дітей як безпосередньо живе, хвилююче мистецтво. Діти мають відчувати фольклор як природну невід'ємну частку сьогодення [4].

Бажаючи розвивати духовність дитини, учитель повинен допомогти їй зорієнтуватись у світі музики, добираючи високохудожні твори, які сприятимуть розвитку культури почуттів учнів, їхнього музичного й естетичного смаку. У школі, в якій добре продумано фольклорні виховні заходи й звучить народна пісня, можна розвивати любов до музичного мистецтва, що сприятиме формуванню музично-естетичної культури та збагаченню духовності учнів початкової школи.

Таким чином, педагогічне керівництво музично-естетичною діяльністю учнів на матеріалі українського пісенного фольклору в навчально-виховній роботі дає можливість стверджувати, що це дозволить підвищити ефективність розвитку музично-естетичної культури дітей початкової ланки освіти. А проведена нами робота з поглибленого ознайомлення дітей з українською народною музичною творчістю сприяє загальнокультурному розвитку учнів, активізації інтересу дітей до української народної пісні.

Список використаних джерел

1. Апраксина О. А. Методика музикального виховання в школі: учебн. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. М.: Просвещение, 1983. 229 с.
2. Архімович Л. Б. Нарис з історії української музики. Ч. I–II. К.: Мистецтво, 1964. 309 с. Ч. II. 312 с.
3. Афанасьєв Ю. Л. Національна художня культура як цілісна система // Культура і мистецтво в сучасному світі. Наукові записки КДУК і М. В. I. К., 1998. С. 10–17.
4. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібник. К.: Вища шк., 1994. С. 398.

5. Комарова А. И. Эстетическая культура личности. К.: Вища школа, 1988. 149 с.
6. Науменко С. Особливості сприймання музики шестилітніми першокласниками // Початкова школа. 2001. № 12. С. 45- 47.
7. Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах: навч. посібник. – К.: Либідь, 2001. 272 с.
8. Рідне слово. Українська дитяча література: Хрестоматія. Кн.1 / Упор. З. Д. Варавкіна, А. І. Мовчун, М. Ф. Черній. К.: Либідь, 1999. 400 с.
9. Семенов В. С. Культура и развитие личности // Вопросы философии. 1982. № 4. С. 16–26.
10. Український фольклор / Упор.: О. М. Семенов, А. І. Сторожук. Глухів: РВВ ГДПУ, 2001. 92 с.
11. Эстетика. Словарь / Под ред. А. А. Беляева и др. М.: Политиздат, 1984. 445 с.
12. Эстетическое воспитание школьников: Вопросы теории и методики / Под ред. М. Д. Таборидзе. М.: Педагогика, 1988. 104 с.

References

1. Apraksina O. A. Metodika muzykalnogo vospitaniia v shkole: Uchebn. posobie dlia studentov ped. un-tov po specz. [The methods of musical education at school: tutorial for the students of pedagogical universities]/ O. A. Apraksina. – М.: Prosveshchenie, 1983. – 229 s [in Russian].
2. Arkhimovych L. B., Karysheva T., Shedofier T., Shreyer-Tkachenko O. Narys z istoriyi ukrayinskoyi muzyky. Ch.I – II. [Essay on history of Ukrainian music. Parts I-II] / L. B. Arkhimovych, T. Karysheva, T. Shedofier, O. Shreyer-Tkachenko. – К.: Mystecztvo, 1964. – 309 s. – ch.II – 312s [in Ukrainian].
3. Afanasiev Yu. L. Nacionalna khudozhnya kultura yak cilisna systema [The national artistic culture as a whole system]/ Yu. L. Afanasiev // Kultura i mystecztvo v suchasnomu sviti. Naukovi zapysky KDUK i M. –V.1 –K., 1998. – s.10–17 [in Ukrainian].
4. Bogush A. M., Lysenko N. V. Ukrayinske narodoznavstvo v doshkilnomu zakladi: Navch. posibnyk [Ukrainian ethnography in a pre-school institution. Tutorial]/A. M. Bogush, N. V. Lysenko. – К.: Vyshha shk., 1994. – s.398 [in Ukrainian].
5. Komarova A. I. Esteticheskaya kultura lichnosti [The aesthetic culture of an individual]/ A. I. Komarova. – К.: Vyshha shkola, 1988. – 149 s [in Russian].
6. Naumenko S. Osoblyvosti sprymannya muzyky shestylitnimy pershoklasnykamy [The peculiarities of music perception by six-year-old pupils] / S. Naumenko // Pochatkova shkola – 2001. – №12. – s. 45- 47 [in Ukrainian].
7. Pecherska E. P. Uroky muzyky v pochatkovykh klasakh: Navch. posibnyk [Music lessons at primary school: Tutorial]/ E. P. Pecherska. – К.: Lybid, 2001. – 272 s [in Ukrainian].
8. Ridne slovo. Ukrayinska dytyacha literatura: Khrestomatiya. Kn.1 [Native word. Ukrainian children's literature: Chrestomathy. Book 1]/ Upor. Z. D. Varavkina, A. I. Movchun, M. F. Chernij, – К.: Lybid, 1999. – 400 s [in Ukrainian].
9. Semenov B. C. Kultura i razvitie lichnosti [The culture and development of a personality/ B. C. Semenov // Voprosy filosofii. – 1982.–№4. –s. 16–26 [in Russian].
10. Ukrayynskij folklor [Ukrainian folklore]/ Uporyadnyky: O. M. Semenog, A. I. Storozhuk. – Glukhiv: RVV GDPU, 2001. –92 s [in Ukrainian].
11. Estetika. Slovar [The aesthetics. Dictionary]/ Pod red. A. A. Belyaeva i dr. – М.: Politizdat, 1984. – 445s [in Russian].
12. Esteticheskoe vospitanie shkolnikov: Voprosy teorii i metodiki [The aesthetic education of pupils: Questions of theory and methods] / Pod red. M. D. Taboridze. – М.: Pedagogika, 1988. – 104 s [in Russian].

Валентина Мишедченко. Формирование музыкально-эстетической культуры учеников начальной школы средствами музыкального фольклора

В статье рассматривается проблема формирования музыкально-эстетической культуры учащихся начальной школы средствами музыкального фольклора. Воспитание всесторонне и гармонично развитой личности школьника является одной из важнейших задач на современном этапе развития общества, в котором обогащение духовного мира человека предполагает как накопление знаний, так и формирование творческого потенциала и внутренней культуры личности. Поэтому возрождение народной песенной культуры приобретает большое значение в деле воспитания младших школьников. Именно с детства в детскую душу должно войти слово народной песни, которая сможет зажечь в ней искорки добра и справедливости.

Ключевые слова: культура, музыкально-эстетическая культура, фольклор, народная песня, ученики начальной школы, учитель музыки.

Valentyna Mishedchenko. Formation of musical and aesthetic culture of primary pupils by means of musical folklore

In today's conditions of social development, the obligatory component of which is the formation of a spiritually developed personality, the interest to the development of the national heritage and folklore is deepened. Love to folk song and folk music is the most natural and profound spiritual principle of human life. A significant place in the treasury of folk art belongs to musical folklore, which found its most complete expression in the song.

The song is the simplest and most widespread form of vocal music, in which the poetic image is combined with the musical. Characteristic features of the song are the presence of a complete, independent, singing melody in it, simple structure and accordance of music to the general content of the text. Old and young people address the song collectively and alone, on weekdays and on holiday, during a variety of life's disasters and emotional touches.

Folk song is one of the important sources of children's education. Therefore, the revival of folk song culture is of great importance during primary pupils' education. The musical and aesthetic taste will be developed more successfully when children will be taught to listen, sing, and analyze native folk music. The widespread use of

native music in education increases the level of children's musical perception, which is more meaningful and emotional. Involving folklore music in school programs contributes to the attainment of primary pupils to the ideas formed over the centuries about the essence of man, the beauty and harmony of the world around him. All lessons should contain the thought that the musical creativity of the Ukrainian people is the inexhaustible adornment of its spiritual culture. For each child, the musical folklore of the native people is a high and only school of national world perception, which begins with lullabies in the first months of life and subsequently promotes his awareness as a representative of his nation. This is a specific spiritual school and its means of influencing emotions, feelings, and mind of a child are irreplaceable.

In order to develop the child's spirituality, the teacher should help him to orientate in the world of folk music by collecting highly artistic works that will promote the development of the culture of pupil's feelings, his musical and aesthetic taste. The school, where the educational activities are well-thought-out and the folk song sounds, can form the love to musical art, admiring of it, which will contribute to the enrichment of the spirituality of the pupil's personality. Folk music, due to its great artistic value and the completeness of musical expressions, has a unique educational potential and acts as a powerful means of forming the spiritual world of personality. The pedagogical leadership of the musical and aesthetic activities of pupils on the material of Ukrainian folk songs in the educational work gives an opportunity to state that it will increase the effectiveness of the development of primary pupils' musical and aesthetic culture. Our work carried out on pupils' deep study of Ukrainian folk musical creativity contributes to the general cultural development of pupils, the activation of their interest to the Ukrainian folk song.

Key words: culture, musical and aesthetic culture, folklore, folk song, primary pupils, music teacher.

УДК 378

Ірина МОЗУЛЬ

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка,

м. Глухів, Україна

e-mail: v.mishedchenko@gmail.com

УМІННЯ ТА НАВИЧКИ ЯК СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ НА ДИДАКТИЧНОМУ РІВНІ

У статті розглядаються знання, уміння й навички як структурні елементи уроку природознавства на дидактичному рівні. Зміст освіти є визначальним засобом цілеспрямованого навчання. Він являє собою систему знань про навколишній світ, сучасне виробництво, узагальнені інтелектуальні й практичні уміння, навички творчого розв'язання практичних і теоретичних проблем, етичні норми, якими повинні оволодіти учні. Головним елементом структури змісту шкільної освіти є знання, які слугують підґрунтям практичних умінь, тобто здатності людини діяти.

Ключові слова: знання, уміння, навички, учні початкової школи, природознавство.

Одним із орієнтирів у сучасній початковій освіті є посилення практичної спрямованості змісту шкільних предметів, зокрема природознавства. Ця тенденція впливає й на визначення мети навчання природознавства у початковій школі, яка спрямована на формування в учнів предметної природознавчої компетентності, рівня їхньої загальноосвітньої підготовки, що визначаються уміннями учнів не лише засвоювати теоретичні знання, а й застосовувати їх на практиці.

Практикою доведено, що найефективнішим способом залучення дітей до занять природознавства є проведення лабораторних і практичних робіт, спостережень, на яких учні можуть експериментувати, досліджувати, перевіряти. Це сприяє посиленню мотивації до навчання й пізнавального інтересу учнів початкової школи до вивчення предмета, розширенню науково-теоретичного

кругозору, підвищенню якості знань, розвитку психічних процесів, формуванню умінь і навичок дослідницької та природоохоронної діяльності. Ці вимоги закладено в навчальній програмі з природознавства як державному документі, який містить, як теоретичну, так і практичну частину.

Початкова школа являє собою фундамент освіти, оскільки саме в цей період відбувається формування особистості учня, її активний різносторонній розвиток. Тому до початкової ланки освіти висувуються посилені вимоги з метою ефективного реалізації освітнього процесу, а саме забезпечення умов для навчання учнів, опанування ними ключовими та предметними компетентностями, прояв їхніх здібностей у різних видах діяльності.

Аналіз педагогічної літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що питання природничої